

Sygn. akt VIII U 2095/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 stycznia 2019 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie: Przewodniczący Sędzia SO Iwona Jawor - Piszcz

Protokolant st. sekretarz sądowy Monika Zięba

po rozpoznaniu w dniu 29 stycznia 2019 roku w Lublinie

sprawy L. S.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o uchylenie decyzji w przedmiocie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń emerytalnych

na skutek odwołania L. S.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

z dnia 28 czerwca 2018 roku znak (...)

zmienia zaskarżoną decyzję i ustala, że L. S. nie ma obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6211,32 zł (sześć tysięcy dwieście jedenaście złotych trzydzieści dwa grosze).

Sygn. akt VIII U 2095/18

UZASADNIENIE

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z dnia 28 czerwca 2018 roku, znak (...) adresowaną do L. S., uchylił decyzję z dnia 18 kwietnia 2018 roku, znak (...) w przedmiocie żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń emerytalnych, na podstawie art. 36 i art. 52 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. 2017 poz. 2336, tekst jednolity ze zmianami) oraz art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie Dz.U. 2018 poz. 1270 tekst jednolity ze zmianami). W uzasadnieniu organ rentowy argumentował, że po uprawomocnieniu się decyzji z dnia 18 kwietnia 2018 roku stwierdzono błąd organu w punkcie 7 decyzji o żądaniu zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Mylnie wpisano kwotę odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6211,32 złotych (decyzja k. 63 akt KRUS).

L. S. złożyła 2 sierpnia 2018 roku odwołanie od powyższej decyzji. W uzasadnieniu podniosła, że uchylając decyzję organ nie podał żadnej okoliczności uzasadniającej takie rozstrzygnięcie. W jej ocenie punkt 7 decyzji uchylanej jest zgodny z obowiązującymi przepisami prawa (odwołanie k. 6).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Organ wskazał, że decyzję uzasadniają przepisy art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Decyzja z dnia 18 kwietnia 2018 roku, w której ustalono nadpłatę świadczenia w kwocie 6211,32 złotych zawierała błąd, ponieważ zobowiązywała wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, jednocześnie odstępując od żądania tego zwrotu. Decyzja została uchylona w związku z błędnym zapisem. Organ dodał również, że wnioskodawczyni

nie wniosła odwołania od drugiej decyzji z dnia 28 czerwca 2018 roku stwierdzającej obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (odpowiedź na odwołanie k. 8-9).

Strony na rozprawie podtrzymały swoje stanowiska jak wyżej (protokół rozprawy k.25)

Sąd Okręgowy w Lublinie ustalił, co następuje.

L. S., urodzona dnia (...), w dniu 26 października 2017 roku złożyła wniosek o emeryturę. W kwestionariuszu dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników wskazała, że w okresie od dnia 23 września 1972 roku do dnia 31 grudnia 1982 roku pracowała w gospodarstwie rodziców, od dnia 1 stycznia 1993 roku do dnia 30 września 2005 roku pracowała we własnym gospodarstwie, natomiast od dnia 1 października 2005 roku do dnia 30 września 2009 roku była ubezpieczona jako domownik (wniosek k. 29-32, kwestionariusz k. 36 akt KRUS).

Decyzją z dnia 8 listopada 2017 roku Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyznał wnioskodawczyni emeryturę rolniczą od dnia 1 października 2017 roku. Podczas ustalania uprawnień do świadczenia organ rentowy uwzględnił okresy od dnia 23 września 1972 roku do dnia 30 czerwca 1977 roku, od dnia 1 lipca 1977 roku do dnia 31 grudnia 1982 roku oraz od dnia 1 stycznia 1993 roku do dnia 30 września 2009 roku (raport k. 41, decyzja k. 43 akt KRUS).

W dniu 5 marca 2018 roku do organu rentowego wpłynął wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. o udostępnienie danych. Zakład poinformował, że od dnia 1 stycznia 2018 roku L. S. nabyła prawo do emerytury, przy ustalaniu której uwzględniono okresy od dnia 28 czerwca 1976 roku do dnia 30 września 1976 roku, od dnia 1 czerwca 1977 roku do dnia 15 grudnia 1978 roku, od dnia 1 stycznia 1979 roku do dnia 7 kwietnia 1979 roku, od dnia 9 kwietnia 1979 roku do dnia 24 lipca 1982 roku, od dnia 25 lipca 1982 roku do dnia 9 sierpnia 1983 roku (urlop wychowawczy), od dnia 10 sierpnia 1983 roku do dnia 15 listopada 1983 roku, od dnia 16 listopada 1983 roku do dnia 6 października 1984 roku (urlop wychowawczy), od dnia 7 października 1984 roku do dnia 12 stycznia 1985 roku, od dnia 13 stycznia 1985 roku do dnia 24 lutego 1987 roku (urlop wychowawczy), od dnia 25 lutego 1987 roku do dnia 2 czerwca 1987 roku, od dnia 3 czerwca 1987 roku do dnia 12 maja 1989 roku oraz od dnia 3 grudnia 1990 roku do dnia 29 lutego 1992 roku (pismo k. 46, decyzja k. 47 akt KRUS).

Po uzyskaniu powyższej informacji Prezes KRUS wszczął postępowanie w sprawie uchylenia decyzji z dnia 8 listopada 2017 roku z uwagi na nowe okoliczności mające wpływ na prawo do emerytury rolniczej (zawiadomienie k. 51 akt KRUS).

Decyzją z dnia 13 kwietnia 2018 roku organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do emerytury rolniczej z uwagi na brak udowodnienia 25-letniego okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Organ uwzględnił 21 lat, 7 miesięcy i 27 dni takich okresów, uwzględniając pracę w gospodarstwie rolnym rodziców od dnia 23 września 1972 roku do dnia 27 czerwca 1976 roku, od dnia 1 października 1976 roku do dnia 31 maja 1977 roku, od dnia 16 grudnia 1978 roku do dnia 31 grudnia 1978 roku, od dnia 8 kwietnia 1979 roku do dnia 8 kwietnia 1979 roku, od dnia 25 lipca 1982 roku do dnia 31 grudnia 1982 roku oraz okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1 stycznia 1993 roku do dnia 30 września 2009 roku (decyzja k. 58 akt KRUS).

Kolejną decyzją z dnia 13 kwietnia 2018 roku organ rentowy uchylił decyzję z dnia 8 listopada 2017 roku w przedmiocie przyznania emerytury rolniczej z powodu wystąpienia nowych okoliczności, mających wpływ na ustalenie okresów niezbędnych do przyznania prawa do świadczenia (decyzja k. 59 akt KRUS).

Następnie decyzją z dnia 18 kwietnia 2018 roku Prezes KRUS wstrzymał od dnia 1 kwietnia 2018 roku wypłatę emerytury rolniczej oraz ustalił nadpłatę od dnia 1 października 2017 roku do dnia 31 marca 2018 roku z tytułu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6.211,32 złotych. W punkcie 7 decyzji organ wskazał, że na podstawie art. 138 ust. 2, 3, 4 i 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych odstępuje od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6211,32 złotych (decyzja k. 57 akt KRUS).

Organ rentowy pismem z dnia 28 czerwca 2018 roku poinformował L. S., że wszczyna postępowanie w sprawie uchylenia decyzji z dnia 18 kwietnia 2018 roku o żądaniu zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, ponieważ w punkcie 7 decyzji błędnie wpisano, że odstępuje od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6.211,32 złotych (zawiadomienie k. 62 akt KRUS).

Zaskarżoną decyzją z dnia 28 czerwca 2018 roku Prezes KRUS uchylił decyzję z dnia 18 kwietnia 2018 roku w przedmiocie żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, wskazując jako podstawę art. 114 ust.1 pkt 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Organ powołał się na błędnie wpisany punkt 7 decyzji o odstąpieniu od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6.211,32 (decyzja k. 63 akt KRUS).

Kolejną decyzją z dnia 28 czerwca 2018 roku organ rentowy wstrzymał od dnia 1 kwietnia 2018 roku wypłatę emerytury oraz ustalił nadpłatę od dnia 1 października 2017 roku do dnia 31 marca 2018 roku w kwocie 6 211,32 złotych z tytułu nienależnie pobranego świadczenia. Organ zobowiązał L. S. do zwrotu tej kwoty (decyzja k. 64 akt KRUS).

Stan faktyczny w sprawie został ustalony na podstawie wskazanych dowodów z dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego. Dowody zostały uznane za wiarygodne, nie były kwestionowane przez strony, a okoliczności w nich stwierdzone nie były sporne.

Sąd Okręgowy w Lublinie zważył, co następuje:

Odwołanie jest zasadne i skutkuje zmianą zaskarżonej decyzji.

Na wstępie oceny prawnej należy przypomnieć, iż nie jest w sprawie sporne, iż wnioskodawczyni pobrała nienależne świadczenia z tytułu emerytury od dnia 1 października 2017 roku do dnia 31 marca 2018 roku w kwocie 6 211,32 złotych.

Organ rentowy ustalając powyższą okoliczność, zgodnie z art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2017 poz. 1778 tekst jednolity ze zmianami zwanej dalej ustawą systemową) w zw. z art. 52 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników mógł zobowiązać wymienioną do zwrotu powyższej kwoty lub wydać orzeczenie zgodnie z art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej i odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

W rozpatrywanej sprawie organ rentowy decyzją z dnia 18 kwietnia 2018 roku stwierdził, że wnioskodawczyni pobrała nienależnie emeryturę rolniczą w kwocie 6 211,32 złotych i jednocześnie, korzystając z możliwości przewidzianej w art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej, odstąpił od żądania zwrotu tej kwoty. Decyzja stała się prawomocna. Regulacja prawna zawarta w art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia jest tożsama z zawartą w art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej.

Następnie zaskarżoną decyzją z dnia 28 czerwca 2018 roku Prezes KRUS uchylił powyższą decyzję z dnia 18 kwietnia 2018 roku z powodu błędu organu rentowego co do odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Jako podstawę organ rentowy wskazał art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej. Zgodnie z powołanym przepisem w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego.

W analizowanej sprawie należy rozważyć czy organ rentowy mógł prawomocną decyzję w zakresie odstąpienia od obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia uchylić, kreując no nowo obowiązek zwrotu tej kwoty.

Sąd Okręgowy analizując okoliczności sprawy i obowiązujący stan prawny uznał, że zaskarżona w decyzja organu rentowego z dnia 28 czerwca 2018 roku uchylająca decyzję z dnia 18 kwietnia 2018 roku nie znajduje uzasadnienia i jest oczywiście nieprawidłowa.

Wbrew stanowisku KRUS decyzja zaskarżona nie znajduje uzasadnienia żadną przesłanką przewidzianą w art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej i powołana norma w ogóle nie mogła mieć zastosowania w sprawie.

Wzruszenie prawomocnej decyzji w trybie art. 114 ustawy emerytalnej może zachodzić wyłącznie w sytuacji ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości, a jego zastosowanie w sprawach o świadczenia rolnicze jest ograniczony treścią art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników tylko do określonej kategorii spraw. Przepis art. 114 ustawy emerytalnej może być traktowany jako podstawa dla weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, ale tylko w sytuacji, gdy we wzruszanej decyzji zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym z mocy ustawy uprawnieniem do świadczenia. Decyzje organu rentowego w zakresie przyznania prawa do świadczenia, ustalenia jego wysokości sprowadzają się tylko do potwierdzenia uprawnień do świadczenia (jego wysokości) które powstają ex lege. Przepis art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej należy więc interpretować ściśle, ponieważ jego celem jest wyeliminowanie tylko takich decyzji, które z powodu swojej obiektywnej wadliwości nie powinny zostać wydane. Obiektywną wadliwość decyzji należy rozumieć w sposób, zgodnie z którym organ rentowy wydał odpowiednią decyzję indywidualizującą co do danego świadczenia (przyznanie prawa do świadczenia in concreto) w sytuacji, gdy osoba zainteresowana nie spełniała ustawowych przesłanek do tego świadczenia (istnienie prawa do świadczenia in abstracto) (wyrok SN z dnia 3 października 2017 r., I UK 398/16, LEX nr 2401084; wyrok SA w Gdańsku z dnia 9 stycznia 2013 r., III AUa 1797/12, LEX nr 1280047, uchwała SN z dnia 5 czerwca 2003 roku, III UZP 5/03 (OSNPiUS 2003, nr 18, poz. 442).

W trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej organ rentowy mógł uchylić decyzję z dnia 8 listopada 2017 roku i odmówić wnioskodawczyni wypłaty emerytury wobec niespełnienia warunków z uwagi na zaliczenie decyzją ZUS niektórych okresów do stażu pracowniczego, co też miało miejsce na podstawie decyzji z dnia 13 kwietnia 2018 roku. Okoliczność utraty przez L. S. prawa do emerytury rolniczej nie była przez nią kwestionowana i jak zauważył organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie, nie wniosła ona odwołania od decyzji z dnia 13 kwietnia 2018 roku. Organ nie mógł jednak w trybie omawianego przepisu uchylić decyzji o odstąpieniu od zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, gdyż nie jest to decyzja deklaratoryjna stwierdzająca istnienie prawa do świadczenia. Zwrot nienależnie pobranego świadczenia z tytułu pobranej emerytury rolniczej nie jest tożsamy z prawem do tej emerytury lub ustaleniem jej wysokości. Tym bardziej nie jest nim odstąpienie od zwrotu nienależnie pobranego świadczenia i w tym zakresie organ rentowy winien oprzeć się na regulacji wskazanej w art. 52 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników tj. ustawie systemowej.

Zgodnie z art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej (podobnie jak w art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej), organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części. Decyzja co do odstąpienia jest więc uznaniowa, tj. uzależniona od oceny wydającego ją organu. Ustawa nie przewiduje żadnych kryteriów do jej podjęcia, pozostawiając organowi rentowemu możliwość skorzystania z prawa do odstąpienia żądania zwrotu. Odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia nie powstaje z mocy prawa. Odstąpienie od żądania zwrotu nie istnieje in abstracto. Z powyższego należy wnioskować, że skoro odstąpienie od żądania zwrotu zależy wyłącznie od oceny organu rentowego, to decyzji w tym przedmiocie nie można przypisać obiektywnej wadliwości.

Decyzja o odstąpieniu od żądania zwrotu jest uznaniowa, w związku z czym organ rentowy nie popełnił żadnego naruszenia przepisów prawa. Nie wykazał też błędów rachunkowych, bądź innych powodujących obiektywną wadliwość decyzji. Co istotne, organ rentowy wydając decyzję z dnia 18 kwietnia 2018 roku dysponował materiałem dowodowym, który spowodował wstrzymanie wypłaty emerytury rolniczej i ustalenie nadpłaty z tego tytułu wobec niespełnienia przesłanek do powstania prawa do świadczenia. Organ był świadomy, że wnioskodawczyni nie należy się emerytura rolnicza, jak również, iż nie należała się od dnia jej przyznania. Jednocześnie organ odstąpił od dochodzenia

zwrotu nadpłaty, do czego był uprawniony zgodnie z art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej. Nie można więc przyjąć, że rozstrzygnięcie w tym zakresie nastąpiło na skutek błędu.

Sąd Okręgowy nie dopatrywał się okoliczności uzasadniających wydanie zaskarżonej decyzji w trybie art. 83 a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2017 poz. 1778 tekst jednolity ze zmianami) w zw. z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania w trybie art. 83 a ust. 1 ustawy systemowej dotyczy jedynie tych uprawnień i zobowiązań, które powstają ex lege (z mocy prawa). Przepis art. 83 a ust. 1 ustawy systemowej dotyczy wyłącznie decyzji deklaratoryjnych nie zaś konstytutywnych. Decyzja w przedmiocie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia i odstąpienia od obowiązku zwrotu jest decyzją niewątpliwie konstytutywną. Te zaś decyzje nie mogą stanowić przedmiotu postępowania opartego na przepisie art. 83 a ust. 1 powyższej ustawy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 2015 r. II U K 22/15; z dnia 9 października 2014 r., II UK 597/13, postanowienie z dnia 15 września 2011 r. II UZP 8/11 OSNP 2012/19-20/252, wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 19 września 2013 r. t III AUa 127/13).

W związku z tym, brak było podstaw prawnych do wydania decyzji w trybie art. 83 a ust. 1 ustawy systemowej.

Nie można też uznać, iż podstawą do wydania zaskarżonej decyzji mogły być przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego o wznowieniu postępowania lub stwierdzeniu nieważności decyzji (145 i 156 k.p.a.) w zw. z art. 83 a ust 2 ustawy systemowej. Organ rentowy nie wykazał okoliczności uzasadniających wznowienie postępowania w trybie art. 145 k.p.a., czy stwierdzenia ewentualnych wad wymienionych w świetle w art. 156 § 1 k.p.a.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że L. S. nie ma obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6211,32 złotych. Zakres przedmiotowy rozpoznania sprawy przez sąd powszechny w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznacza treść decyzji. Rozstrzygnięcie w zaskarżonej decyzji uchylającej odnosi się tylko do żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia stwierdzonego decyzją z dnia 18 kwietnia 2018 roku, w związku z czym orzeczenie Sądu również odnosić się może tylko do tego rozstrzygnięcia. Zmiana decyzji uchylającej powoduje, że punkt 7 decyzji z dnia 18 kwietnia 2018 roku faktycznie będzie miał zastosowanie do wnioskodawczynie, która nie ma obowiązku zwrotu nadpłaty. Tym samym podnoszona przez organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie okoliczność braku wniesienia odwołania od drugiej decyzji z dnia 28 czerwca 2018 roku – w przedmiocie obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 6211,32 złotych – nie ma znaczenia. Druga decyzja z dnia 28 czerwca 2018 roku, wobec rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w rozpatrywanej sprawie, stała się bezprzedmiotowa z uwagi na brak przedmiotu, którego dotyczyła.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy w Lublinie, na podstawie powołanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.